

LUKUTAIDOTTOMUUDEN HINTA TEOLLISUUSMAASSA

Eihän vauraassa teollisuusmaassa voi lukutaidottomuus olla ongelma!

Esitelmässään ICAE:n yleiskokouksessa Bangkokissa Margaret Whitlam selvitti, millaiset mittasuhteet lukutaidottomuudella on Australian kaltaisessa kehittyneessä maassa ja mitkä kustannukset siitä koituvat toisaalta yhteiskunnalle, toisaalta lukutaito-ongelmasta kärsiville yksilöille.

Margaret Whitlam edustaa maansa aikuiskasvatusneuvostoa. Helmikuussa 1990 Unescon pääsihteeri nimitti hänet kansainvälisen lukutaitovuoden 1990 ensimmäiseksi kunnialähtettilääksi (The First Honorary Ambassador for International Literary Year 1990).

On vaikeaa meille, jotka elämme kehittyneessä, Australian kaltaisessa maassa vapaine, yleisine ja pakollisine peruskoulutuksineen, todeta, että merkittävä osuus aikuisväestöstä ei omaakaan riittäviä luku- ja laskeutaidon perustietoja kyetäkseen mukautumaan nykyaikaisen teollisen yhteiskunnan vaatimuksiin.

Australiassa on jo kauan ollut *pakollisen peruskoulutuksen järjestelmä*. Emme ole vain tajunneet, että ei voi olla pakollista *oppimista*.

Enemmistö ihmisistä hankkii lapsuusvuosiensa riittävän luku- ja kirjoitustaidon yhteiskunnan toimintaan osallistumista varten. Kuitenkin, kuten Australiassa viime vuonna tehty tutkimus osoittaa, merkittävänsuuruiselle vähemmistölle osuu lapsuusajanaan vaiheita, jotka estävät heitä hyötymästä anne-

tusta opetuksesta. Tällaisia ovat mm. sairaudet, perheongelmat, siirtolaisuus ja köyhyys.

Alkuperäisväestöllämme on vielä nykyäänkin suuria esteitä päästä osalliseksi julkisen kasvatusjärjestelmän eduista, ennen muuta heidän yrittäessään sopeutua omaan kulttuurinsa kannalta outoihin instituutioihin.

Epäilemättä on yhteiskunnallemme häpeä, että on aikuisia, joilla on luku- ja kirjoitustaito-ongelmia. Useinkin heidän kuvitellaan olevan typeriä tai älyllisesti heikkoja. Tämän johdosta monet aikuiset ovat kehittäneet menetelmiä, joilla he peittävät puutteensa. Silti se useinkin aiheuttaa heille suuria henkilökohtaisia menetyksiä.

Työn ja yhteiskunnan luomat lukutaitovaatimukset kasvavat jatkuvasti uuden teknologian myötä ja talousrakenteiden muuttuessa.

Paine väestön lukutaitokykyyn kasvaa. Ajat, jolloin oli mahdollista työskennellä samassa sekatyömiehen työssä neljäkymmentä vuotta, ovat jo häviämässä. Australian teollisuuden uudelleenjärjestely edellyttää työvoimaa, joka kykenee vastaamaan kasvaviin luku- ja kirjoitustaitovaatimuksiin. Se edellyttää myös työvoimaa, joka suhtautuu myönteisesti uudelleen koulutukseen sellaisen tarpeen ilmaantuessa.

Tehokkuuden alhainen taso vähentää joustavuutta ja koko maan työvoiman tuottavuutta sekä rajoittaa potentiaalista kykenevyysvarantoa.

Australia kartoitti väestönsä lukutaidon

Osana Australian valmisteluja kansainväliseen lukutaitovuoteen suoritettiin vuonna 1988 ensimmäinen valtakunnallinen lukutaitokartoitus. Tutkimus osoittaa lukutaidon käsitteen muuttuneen paljon niistä ajoista, jolloin lukutaitoiseksi määriteltiin oman nimensä kirjoittamaan kykenevä henkilö.

Australian valtakunnallinen kartoitus pyrki luonnehtimaan ihmisiä sen suhteen, mitä he kykenevät ja eivät kykene tekemään täten ymmärtäen, että luku- ja kirjoitustaito ovat ihmisen eri yhteyksissä selviytymisen välineitä. Ihmiset käyttävät niitä monissa eri yhteyksissä saavuttaakseen omat päämääränsä tai vastatakseen niihin vaatimuksiin, joita toiset kohdistavat heihin.

Lukutaito ei ole jotain sellaista, joka voitaisiin selvästi määritellä positiiviseksi tai negatiiviseksi saavutukseksi. Se on joukko taitoja, joita ihmiset hallitsevat eriasteisina. Heidän kykynsä näiden taitojen käyttämiseen vaihtelee tilanteesta toiseen. Käsitteiden minimitasosta on suhteellinen käsitys. Tästä johtuen keskustelu lukutaitostandardeista tulee aina olemaan kiistanalainen.

Australialaisen tutkimuksen otsikko: "No single Measure" — "Ei mitään yhtä mittaa" — kuvastaa lukutaidon mittaamisen ongelmallisuutta.

Lukutaidon kolme ulottuvuutta

Tutkimuksessa tarkasteltiin lukutaidon kolmea näkökulmaa:

1. kykyä lukea ja ymmärtää sanomalehtitikkelleita tai kirjoja (prose literacy),

2. asiakirjojen lukutaitoa, siis kykyä ymmärtää ja käyttää muistioiden ja kaavakkeiden informaatiota,

3. kvantitatiivista lukutaitoa eli kykyä ymmärtää matemaattisia toimituksia kuten yhteenlaskua ja kertomista kirjalliseen aineistoon liittyvien ongelmien ratkaisemisessa.

Tutkimus osoitti, että aikuisten enemmistö kykenee suorittamaan yksinkertaisia, selviä kirjallisia toimituksia, mutta monet eivät näytä kykenevän selviytymään kohtalaisen monimutkaisista tehtävistä. Tällaisia olivat nimenomaan sellaiset, joissa on sekä kirjoitettua informaatiota ja laskutaitoon kuuluvien asioiden yhdistelmiä. Esimerkiksi 45 prosenttia aikuisista ei kykene käyttämään aika- tauluja tarkasti ja 57 prosenttia ei osaa laskea kymmenen prosentin palvelusrahaa lounaslaskusta.

Todettiin, että 1500 haastatellusta vain 32 prosenttia on saavuttanut sellaisen luetun tekstin ymmärtämisen tason, jota yleisesti pidetään edellytyksenä analyttiseen ajatteluun.

Jos nämä tulokset pitävät paikkansa koko väestössä, mitä se merkitsee maalle ja yksilöille?

Lukutaidottomuuden hinta

Australia työministerin mukaan aikuisten lukutaidottomuus maksaa yhteiskunnalle ainakin 3,2 miljardia dollaria vuodessa, heikentää tuottavuutta sekä lisää ja vakiinnuttaa sosiaalista ja taloudellista epätasa-arvoa.

Yksittäisille kansalaisille lukutaidottomuus merkitsee seuraavia haittatekijöitä:

- Se rajoittaa ihmisten mahdollisuutta osallistua paikallisyhteisönsä toimintaan.
- Se rajoittaa ihmisten mahdollisuutta käyttää kykyjään ja lahjojaan.
- Sen johdosta ihmiset ovat suurem- massa määrin riippuvaisia toisista ihmisistä jokapäiväisten tehtävien hoitamisessa ja he joutuvat luottamaan muihin ihmisiin tässä suhteessa.
- Heillä on suurempi mahdollisuus joutua toisten riiston kohteeksi.

- Heillä on suurempi todennäköisyys kalliisiin ja vakaviin virheisiin ja onnettomuuksiin.
- Hallituksen ja muiden viranomaisten informaatio tavoittaa heidän huonommin kuin muun aikuisväestön.
- Heillä on heikommat mahdollisuudet terveydenhoitoon liittyvän tiedon ymmärtämiseen.
- Heidän mahdollisuutensa käyttää kansalaisoikeuksiaan ovat rajoitetummat.
- Heidän mahdollisuutensa auttaa omia lapsiaan lukutaidon kehittämisessä ovat rajoitetut.
- Heidän riskinsä ajautua rikollisuuteen on suurempi.
- Heillä on suurempi mahdollisuus joutua sosiaalihuollon varaan.
- Heillä on rajallisemmat mahdollisuudet kuin muilla lisäkoulutukseen.
- Heille koituu ylimääräisiä kustannuksia siksi, että he täyttävät tarvittavia asiapapereita virheellisesti.
- Heillä on paljon heikommat mahdollisuudet saada työtä sekä säilyttää työpaikkansa kiristyvässä työllisyystilanteessa.

Näin ollen aikuisten lukutaidottomuuden kustannukset ovat korkeat sekä yksilöille että yhteiskunnalle kokonaisuudessaan. Mutta mitä strategioita voimme käyttää asiantilan korjaamiseksi?

Strategioita lukutaidon parantamiseksi

Olen toiminut puheenjohtajana työministeriön asettamassa toimikunnassa The National Consultative Council for International Literacy Year, jonka tehtävänä on neuvoa maan hallitusta lukutaitoasioissa. Havaitsimme toimikunnassa, että vaikka Australian aikuisväestöstä miljoonan ihmisen arvioitiin olevan toiminnallisesti lukutaidottomia, vain 25 000 heistä osallistui käynnistä oleviin lukutaito-ohjelmiin.

Toimikunta ehdotti hallitukselle neljää toimintaohjelmaa:

1. aikuisten lukutaito-ohjelmat (kokonaisrahoituksesta 40 prosenttia),
2. lapsiin kohdistuvat lukutaito-ohjelmat (kokonaisrahoituksesta 20 prosenttia) ja
3. yleistä tietoisuutta kohottavat toimenpiteet (kokonaisrahoituksesta 20 prosenttia).

Kansainvälisen lukutaitovuoden tavoitteena on kehittää Australiassa koko elämän kestäviä lukutaito-ohjelmia. Toimikunta kannattaa myös aktiivisen lukutaidon kehittämistä koko väestön osalta, jotta ihmiset voisivat maksimoida osallistumisensa yhteiskunnan toimintoihin. Lukutaito sisältää mielemme puhumisen, kuuntelemisen, lukemisen, kirjoittamisen ja kriittisen ajattelun. Myös laskutaito sisältyi käsitteeseen.

Suurin osa Australian kansainvälisen rahoituksen osuudesta menee Melanesian lukutaitoprojektiin, jota hoitaa Papuan, Uuden Guinean, Solomonin saarten, Vanatuan ja Australian muodostama toimikunta. Lukutaito-opetus ja siihen tarvittavat välineet on kehitetty yhdessä osanottajien kanssa. Australian osuus on tukea tätä toimintaa. Odotamme, että Australian International Development Assistance Bureau jatkaisi projektia pitkällä tähtäimellä. Sen lisäksi Australia toimii isäntänä Aasian Tyynen valtameren alueen aikuisten lukutaitoseminaarissa, joka järjestetään yhteistyössä Unescon Bangkokin aluetoimiston kanssa.

Ongelma joka ei ole päässyt otsikoihin

Lukutaito ei ole koskaan ollut uutisenarvoinen aihe Australiassa. Mutta julkinen ja yleinen kiinnostus ja ymmärtäminen ovat välttämättömät, jotta hallitus saataisiin myöntämään tarvittava taloudellinen tuki lukutaidottomuuden vastaiseen kampanjaan.

Lukutaitokartoituksen julkaisemisen jälkeen ja nyt kansainvälisen lukutaitovuoden myötä siitä on kuitenkin tulossa myös tiedotusvälineiden kiinnostuksen kohde. Oli rohkeaa nähdä johtavan sanomalehtemme pääkirjoitus "Lukutaidottomuus: ei sijaa tyytyväisyyteen". Pääkirjoituksen viimeinen kappale kuului seuraavasti:

"On toivottavaa, että hallitus käyttäisi kulu-
van vuoden mahdollisuutena nostaa väestön
lukutaidon tasoa. Peruskoulun jälkeisessä
opetuksessa tarvitaan lisää äidinkielen tunte-
ja ja vapaan aikuisopetuksen lukutaitotunte-
ja tulee lisätä. Jos koulujärjestelmä on epä-

onnistunut joidenkin ihmisten suhteen, on hallitus heille velkaa sen, että heille annetaan uusi mahdollisuus. Se on myös velkaa siirtolaisille, joiden se on sallinut asettua tänne. Myös heidän englanninkielen taitonsa tulee nostaa sille tasolle, että he voivat osallistua täysimääräisesti yhteiskuntamme toimintoihin. Lukutaidottomuuden aiheuttamat taloudelliset ja yhteiskunnalliset kustannukset ovat sellaiset, että niitä ei nyt edes osata arvioida. Tilannetta ei voi pitää tyydyttävänä nyt, kun olemme siirtymässä yhä kehittyneempään teknologiseen aikaan.”

Lukutaidosta on Australiassa tulossa poliittinen kysymys. Elokuussa 1989 liittovaltion budjetissa varattiin 1,3 miljoonaa Australian dollaria (runsas 4 miljoonaa Suomen markkaa) lukutaitovuoden ohjelmiin. Kahdelle seuraavalle vuodelle luvattiin 1,5 miljoonaa dollaria. Etsimme myös yksityisrahoitusta voidaksemme perustaa *lukutaitosäätiön*. Tarvitsemme 1990-luvun puolivälissä voimakkaita poliittisia sitoumuksia lukutaitoisen Australian kehittämiseksi. Se on meidän toivomuksemme kansainväliselle lukutaitovuodelle.